

Din Bilimine Giriş

Friedrich Max Müller
Çev. Şevket ÖZCAN

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1514

Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Eskiyeni Yayınları

Yayın No | Publication Number: 287

Kitap Adı: Din Bilimine Giriş

Book Title: Introduction to the Science of Religion

ISBN: 978-625-5536-00-6

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255536006

Yazar | Author: Friedrich Max Müller

Çeviren | Translator: Şevket ÖZCAN | orcid.org/0000-0002-9019-6507

Kurum | Institution: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ROR ID: ror.org/025y36b60

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 185

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRD | Din Bilimi | Religious Studies

BISAC: REL | Din | Religion

THEMA: V5 | Din Bilimi | Religion

LC: BL | Din | Religion

Atf Bilgisi | Cite as: Friedrich Max Müller. Özcan, Şevket (çev.). *Din Bilimine Giriş*

Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Din Bilimine Giriş

Friedrich Max Müller
Çev. Şevket ÖZCAN

Yazar Hakkında | About the Author

Friedrich Max Müller

On dokuzuncu yüzyılın önemli din bilimcilerinden ve filologlarından birisidir. 1823'te Almanya'nın Dessau kentinde doğmuştur. Babası ünlü bir şair ve annesi aristokrat bir ailedendi. Erken yaşlardan itibaren müzik ve klasik diller eğitimi almıştır. Leipzig üniversitesinde filoloji eğitimini müteakiben 1843'te Spinoza'nın Ethica isimli eseri üzerine doktorasını almıştır. 1848'te Oxford'da taşınmış ve karşılaştırmalı filoloji profesörü olarak çalıştığı Oxford Üniversitesi'nden 1875'te emekli olmuştur. 1900'de uzun yıllar akademik çalışmalarını yürüttüğü İngiltere'de hayata veda etmiştir. Hint kutsal metinlerini İngilizceye aktarmış ve dinlerin ortak bir noktadan incelenebileceğine ilişkin araştırmalarıyla ön plana çıkmıştır.

Friedrich Max Müller

He is one of the important religious researchers and philologists of the nineteenth century. He was born in Dessau, Germany, in 1823. His father was a famous poet and his mother was from an aristocratic family. He studied music and classical languages from an early age. After studying philology at the University of Leipzig, he received his doctorate in Spinoza's Ethics in 1843. He moved to Oxford in 1848 and retired from Oxford University in 1875, where he had worked as professor of comparative philology. He passed away in 1900 in England, where he carried out his academic studies for many years. He translated Indian sacred texts into English and came to the forefront with researches that religions can be examined from a common point.

Çeviren Hakkında | About the Translator

Şevket ÖZCAN

Ankara'da (1982) doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (2003) mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) bölümünde yüksek lisans (2013) ve doktorasını (2016) tamamladı. Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde (2016-2022) akademik çalışmalar yürüttü. Almanya, Fransa, Portekiz ve Suudi Arabistan'da eğitim, araştırma, toplantı ve görev amacıyla bulundu. 2022 yılından itibaren Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Dinler Tarihi Metodolojisi ve Din Fenomenolojisi konuları üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Şevket ÖZCAN

He was born in Ankara (1982). He completed his primary, secondary and high school education in Ankara. He completed his undergraduate education at Gazi University Faculty of Theology (2003). He received his master (2013) and PhD (2016) degrees from the department of Philosophy and Religious Studies at Ankara University, the Institute of Social Sciences. He carried out his academic studies at Kırıkkale University, Faculty of Islamic Studies (2016-2022). He has been to Germany, France, Portugal and Saudi Arabia with the purpose of education, research, meeting and work. He has been working as a lecturer at Social Sciences University of Ankara, Faculty of Theology since 2022. The author continues his studies on the topics of Methodology of History of Religions and Phenomenology of Religion.

DÖRT DERS

*Şubat ve Mayıs 1870'te
Kraliyet Enstitüsünde verildi.*

Friedrich Max Müller

*“Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus”
'Her zaman, her yerde, herkesçe (inanılan)'*

Kitap Hakkında

Din Bilimine Giriş

Alman din bilimcisi ve filolog Friedrich Max Müller, modern dönemde dinler tarihinin öncülerinden birisi olarak kabul edilir. Bu bağlamda 1870 yılında “Introduction to the Science of Religion” adıyla Kraliyet Enstitüsünde dört ders verir ve aynı adla bunları kitaplaştırır. Derslerinde Dil Biliminin kazanımlarını Din Biliminde kullanmanın yararlarını ve sonuçlarını antik dinler ve çeşitli anlatılar çerçevesinde ortaya koymaya çalışır. Dil ve din aileleri arasındaki ilişkiden hareketle kutsal kitaplarının özelliklerini inceler ve karşılaştırma yönteminin nasıl kullanılması gerektiğini ve dinlerin sınıflandırılmasına ilişkin düşüncelerini ifade eder. Aryan, Semitik ve Turan şeklinde ayırdığı din ailelerinin erken dönemlerine uzanarak filolojik bakımdan tanrının izini sürer ve aralarındaki benzerlikler yoluyla ortak bir tanrı fikrine ulaşma gayretiyle hareket eder. Nihayetinde dinleri anlamamanın anahtarının her inanca merhametle ve özellikle literal olmayan bir şekilde yaklaşmak olduğunu deklare eder.

Anahtar Kelimeler: Din; Din Bilimi; Dil Bilimi; Metodoloji; Fenomenoloji.

About the Book

Introduction to the Science of Religion

German theologian and philologist Friedrich Max Müller is considered one of the pioneers of the history of religions in the modern period. In this context, he gave four lectures at the Royal Institution in 1870 under the name “Introduction to the Science of Religion” and compiled them into a book with the same name. In these lectures, he tried to reveal the benefits and results of using the achievements of Linguistics in Religious Science within the framework of ancient religions and various narratives. Based on the relationship between language and religious families, he examined the characteristics of holy books and expresses his thoughts on how the comparison method should be used and the classification of religions. He traced God philologically, going back to the early periods of the religious families he divided into Aryan, Semitic and Turan, and acted with the effort of reaching a common idea of God through the similarities between them. Ultimately, he declared that the key to understanding religions is to approach each belief with compassion and especially in a non-literal way.

Keywords: Religion; Science of Religion; Science of Language; Methodology; Phenomenology.

ÖN SÖZ

Dünyanın başlıca dinlerinin karşılaştırmalı incelenmesine bir giriş olan bu dersler, 1870 yılının Şubat ve Mart aylarında Londra'da Kraliyet Enstitüsünde verildi ve aynı yılın Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında Fraser's Magazine'de basıldı. Yıllardır biriktirdiğim materyalleri daha boş zamanlarımda değerlendirmeyi ümit ettiğimden ötürü o zamanlar bunları ayrıca yayınlamayı reddetmiştim. Bu dersleri daha eksiksiz ve öğretici tarzda sunmam gerektiğini düşündüm ve bazı eleştirmenlerin dinin bilimsel incelenmesinin imkanına, insan ırkının farklı kolları tarafından detaylandırılan inanç sistemlerinin gerçek değerine, köken ve gelişimine ilişkin ileri sürmeye cesaret ettiğim görüşlerime karşı çeşitli itirazlarla da karşılaştım. Derslerin yalnızca küçük bir baskısı yapılmıştı ve birçok durumda sözlerinin çok değerli ve öğretici olduğu kanıtlanan bazı arkadaşlarıma da bunları ilettim.

Şimdi bu derslerin yeniden yayınlamasına karar verdim çünkü derslerin üzerinden geçen üç yıl boyunca olduğu gibi önümüzdeki yıllarda da bu araştırmalara çok az zaman ayıracağımdan korkuyorum. Rigveda metninin yeni bir baskısını henüz bitirdim, Sayana'nın açıklamasıyla büyük Rigveda baskımın son cildini artık basmak zorunda olduğumu hissediyorum. Bu yapıldığında ilk cildi 1869'da basılan Rigveda ilahilerinin tercümesine devam edilmesi gerekecek ve bu görevler nedeniyle en sevdiğim antik dil, mitoloji ve sanat çalışmalarına daha çok zaman ayırabilme şansımı daha az görüyorum.

Bu dersleri memnuniyetle geçici kaderlerine terk etmeliydim ama Amerika'da yeniden yayınlandıkları gibi Fransa ve İtalya'da tercüme edildiler, Karşılaştırmalı Teoloji üzerine çeşitli çalışmalarda samimi ve düşmanca söylemlerin konusu oldular. Almanca tercümesi de yayınlanmak üzere olduğundan ötürü ni-

hayatında bunları orijinal haliyle yayınlamaya ve en azından şu anda yapabileceğim kadarıyla mükemmel hale getirmeye karar verdim. Dersler şimdi basıldığı haliyle, ders verme sürecinde, dolayısıyla Fraser's Magazine'de de dışarıda bırakılmak zorunda kalınan 1870'te yazdığım önemli kısımları içeriyor. Gözden geçirirken zaman zaman bazı düzeltmeler yaptım ve ek notları ekledim ve baskıda bu sayfalar gözden geçirildiğinde de son anda birkaç not ilave ettim.

Bu derslerde değinilen birçok nokta hakkında daha kapsamlı bilgi için okuyucularına 1867'de *Chips from a German Workshop*¹ adıyla basılan *Essays on the Science of Religion* ve *Essays on Mythology, Traditions and Customs* adlı çalışmalarımı tavsiye ederim.

Karşılaştırmalı Teoloji literatürü özellikle Amerika'da hızla büyüyor. James F. Clarke, Samuel Johnson, O. B. Frothingham'un eserleri, T. W. Higginson, W. C. Gannett B. ve J. W. Chadwick'ın dersleri, F. E. Abbot'un felsefi makaleleri, bütün bunların hepsi, Yeni Dünyanın bütün meşguliyetlerine rağmen Eski Dünya ile bir olduğunu hissetmeyi bırakmadığını gösteriyor. Hepsi, insanlığın antik dinlerinin incelenmesinin çok önemli pratik sonuçlar doğurmadan bırakılmayacağı şeklinde derin bir inanca şahitlik ediyor. Bu çalışmada ikna olduğumu hissediyorum. Eğer cesur ama bilginvari, dikkatli ve saygılı bir ruhla sürdürülürse tamamen dini ufkumuzun darlığından kaynaklanan pek çok şüphe ve zorluğu ortadan kaldıracaktır. Sempatimizi artıracak, düşüncelerimizi günün küçük tartışmalarının üstüne çıkaracaktır. Dahası gelecekte Hıristiyanlığın tam kalbinde taze bir ruh ve yeni bir hayat uyandırması çok da uzak değildir.

Friedrich Max Müller
12 Mayıs 1873-Oxford

¹ "Selected Essays", Longmans, 1881. İlavelerle yeniden baskısı yapıldığından beri iki cilttir.

ÇEVİRİ İÇİN ÖN SÖZ

Dinler tarihinin kökenini, Herodotos gibi karakterler aracılığıyla antik dönemlere kadar götürmek mümkün olmakla birlikte modern dönemde bu disiplinin kurucusu ya da kurucu babalarından birisi olarak Alman filolog ve dinler tarihçisi Friedrich Max Müller (1823-1900) ön plandadır. Bunun nedeni Müller'in elinizde çevirisi bulunan, 1870 yılında *Introduction to the Science of Religion* (Din Bilimine Giriş) adıyla İngiltere'de Kraliyet Enstitüsünde verdiği ve sonrasında aynı adla basılan dört adet dersidir.

Birinci derste, Dil Biliminin kazanımlarını Karşılaştırmalı Teoloji ve Teorik Teoloji şeklinde ikiye ayırdığı Din Biliminde kullanmanın yararlarını ve sonuçlarını antik dinler ve çeşitli anlatılar çerçevesinde ortaya koymaya çalışır.

İkinci derste, dil ve din aileleri arasındaki ilişkiden hareketle kutsal kitaplarının özelliklerini inceler ve "Sınıfla ve anla!" ilkesi bağlamında karşılaştırma yönteminin nasıl kullanılacağını ve dinlerin sınıflandırılmasına ilişkin düşüncelerini ifade eder.

Üçüncü derste, Aryan, Semitik ve Turan şeklinde ayırdığı din ailelerinin erken dönemlerine uzanarak filolojik bakımdan tanrının izini sürer ve aralarındaki benzerlikler yoluyla ortak bir tanrı fikrine ulaşma gayretiyle hareket eder.

Dördüncü derste, dinlere ön yargısız olarak bakıldığında "Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma!" anlayışının ortak olduğunun görülebileceğini ve dinleri anlamanın anahtarının her inanca merhametle ve özellikle literal olmayan bir şekilde yaklaşmak olduğunu deklare eder.

"*Nerede insan hayatının izleri varsa orada dinin de izleri vardır.*" diyerek dinin vazgeçilmezliğine işaret eden ve aynı zamanda Hıristiyan gündeminden uzaklaşmayan Müller, her ne kadar kendi dininin partizanı olmaktan kurtulamamış olsa da "*Bilim partizan istemez.*" yaklaşımıyla dini bilimsel olarak incelemenin imkanını irdeleyerek teolojiden bağımsız bir yaklaşımı inşa et-

meyi teklif eder. Bunun için filolojik yöntemi kullanarak diller arasındaki ilişkilerle dinler arasındaki ilişkilerin de ortaya konabileceği ve bu şekilde Hıristiyanlığın ışığının dünyada parlayacağı iddiasıyla hareket eder. “*Bir dini bilen hiçbirini bilmez.*” sözü de dinler tarihinin düsturlarından biri haline gelir. Ancak buradaki kastı yaygın olarak algılandığı şekliyle bir dini bilmek değil, yalnızca bir dini uygulamakla din olgusu hakkında bilgi edinilemeyeceğidir.

Müller üzerine yapılan çalışmalarda pek vurgulanmamasına rağmen, “*Gerçekleri bulduğumuz şekliyle ele almak zorundayız. Eğer insanlar kendi dinlerini vahiy olarak görüyorlarsa, bu onlara göre vahyedilmiş bir dindir ve her tarafsız tarihçi tarafından da bu şekilde ele alınmalıdır.*” ifadesinde görüldüğü üzere onun fenomenolojik yaklaşımı benimsediği, bu yaklaşımı dersleri boyunca takip etmeye çalıştığı ve böylece Din Fenomenolojisinin temellerini atanlardan birisi olduğu da söylenebilir.

Müller’in dört dersinden oluşan bu çeviri için *Introduction to the Science of Religion*’ın 1899 tarihli baskısı esas alınmış, dipnotlar anlaşılabilirliği artırmak amacıyla yeniden düzenlenmiş ve sonradan eklenen notlara ise derslerin orijinaline sadık kalmak ve çok spesifik konular ele alındığı için yer verilmeyerek ilgililere bırakılmıştır.

Müller’in çalışmasının epey zaman önce yazılmış ve kendisine pek çok eleştiri yöneltilmiş olmasına rağmen düşünceleri, dine yaklaşımı ve etkileri itibarıyla yer yer güncelliğini koruduğunu ve bütün din öğrencilerinin okuması gereken bir klasik haline geldiğini hatırlatmakta fayda vardır. Bu vesileyle özellikle Din Biliminin ne olduğuna ve katkılarının neler olabileceğine yönelik alana katkı sağlamasını ümit ediyoruz.

“Müslümanlık inanç değil ilimdir.”

İlim öğrencilerine

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
ÇEVİRİ İÇİN ÖN SÖZ.....	13
BİRİNCİ DERS.....	17
İKİNCİ DERS	59
ÜÇÜNCÜ DERS	83
DÖRDÜNCÜ DERS.....	131
DİZİN.....	181